

Dr Alfons Gregori i Gomis
Pracownia Katalonistyki
Instytut Filologii Romańskiej
Wydział Neofilologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwiska: Alfons Gregori i Gomis

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

magister filologii katalońskiej, Facultat de Lletres [Wydział Filologiczny], Universitat Rovira i Virgili (Tarragona, Hiszpania), 1998

doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2005

tytuł rozprawy doktorskiej: *El arte del compromiso en las posguerras francesa y catalana: Paul Éluard, Jacques Prévert, Salvador Espriu y Miquel Martí i Pol* [Artyzm zaangażowania w okresie powojennym we Francji i Katalonii: Paul Éluard, Jacques Prévert, Salvador Espriu oraz Miquel Martí i Pol]

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych:

od 1.10.1999 do 30.06.2005 – lektor, Instytut Filologii Romańskiej, Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

od 1.07.2005 do 30.06.2007 – wykładowca, Instytut Filologii Romańskiej, Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

od 1.07.2007 do 28.02.2009 – starszy wykładowca, Instytut Filologii Romańskiej, Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

od 1.03.2009 do chwili obecnej – adiunkt, Instytut Filologii Romańskiej, Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

2006-2013 – wykładowca (umowa o dzieło), Wyższa Szkoła Języków Obcych w Poznaniu im. Samuela Bogumiła Lindego

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego:

Monografia:

La dimensión política de lo irreal: el componente ideológico en la narrativa fantástica española y catalana

[Polityczne wymiary nierealnego: element ideologiczny w hiszpańskiej i katalońskiej prozie fantastycznej]

b) autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:

Alfons Gregori

La dimensión política de lo irreal: el componente ideológico en la narrativa fantástica española y catalana

2015, Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM (Seria Filologia Romańska nr 56), 490 s.

recenzenci wydawniczy: prof. dr David Roas Deus (Universitat Autònoma de Barcelona, Hiszpania) i prof. dr Natalia Álvarez Méndez (Universidad de León, Hiszpania)

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Cel naukowy realizowanego projektu

W zredagowanej w języku hiszpańskim monografii pt. *La dimensión política de lo irreal: el componente ideológico en la narrativa fantástica española y catalana* (UAM, 2015) [Polityczne wymiary nierealnego: element ideologiczny w hiszpańskiej i katalońskiej prozie fantastycznej] analizuję rolę, jaką w literaturze fantastycznej pełnią elementy ideologiczne wywołujące wieloznaczność narracji. Zasadniczym celem monografii jest określenie różnorodnych relacji zachodzących między ideologią a fikcją w literaturze fantastycznej. Realizuję go, omawiając utwory literackie opowiadające o zjawiskach, które w świetle dominującego współcześnie paradygmatu naukowego uznaje się za nierzeczywiste. Drugą, kluczową cechą tego rodzaju prozy jest usytuowanie postaci w kontekście, który – za sprawą zastosowanych w tekstach mechanizmów narracyjnych – może zostać utożsamiony przez czytelnika ze światem rzeczywistym. W tym sensie istota literatury fantastycznej zasadza się na konfliktowej naturze, jaką w tekście wykazuje element nierzeczywisty – przecząc konwencjonalnej idei rzeczywistości, wywołuje on rozdarcie stanowiące zasadniczy element opowiadanej historii; równocześnie stymuluje on rozwój akcji i określa model odbioru. Takie ujęcie analityczne prowadzi do rozróżnienia między, z jednej strony, literaturą fantastyczną a, z drugiej, literacką cudownością, surrealizmem, realizmem magicznym, *fantasy* i fantastyką naukową – w nich bowiem konflikt między zjawiskiem nierealnym a konwencjonalnym pojęciem rzeczywistości nie stanowi osi narracji.

Korpus i literatura przedmiotu

Dziewiętnastu pisarzy hiszpańsko- i katalońskojęzycznych, których teksty tworzą korpus rozprawy, to w opinii współczesnych literaturoznawców i autorów antologii czołowi przedstawiciele prozy fantastycznej. Reprezentują oni kilka istotnych nurtów hiszpańskiej i katalońskiej beletrystyki oraz różnorodne sposoby rozumienia zjawiska literatury i problematycznego działania elementów nierealnych w utworze. Do analizy wybrano teksty przedstawiające w szczególności dwa motywy: postać sobowtóra oraz przedmioty o nieprawdopodobnych właściwościach; w pracy omówiono jednak również inne zjawiska fantastyczne pojawiające się w opowiadaniach. Teksty będące przedmiotem analizy opublikowane zostały na przestrzeni trzech ostatnich stuleci. Najwcześniejsze powstały na przełomie XIX i XX w., czyli w momencie, w którym realizm wchodzi w różnorakie związki z rozwijającym się podówczas modernizmem; ich autorami są: Emilia Pardo Bazán, Miguel de Unamuno, Miguel Sawa, Pío Baroja i Luis Valera (w języku hiszpańskim) oraz Joaquim Ruyra i Diego Ruiz (w języku katalońskim). Z okresu wojny domowej (1936-1939) i frankizmu pochodzą teksty autorów takich, jak Noel Clarasó i Álvaro Cunqueiro (w j. hiszpańskim) oraz Pere Calders, Joan Perucho i Maria Aurèlia Capmany (w j. katalońskim), a z końca czasu dyktatury i okresu przechodzenia do demokracji utwory młodych, początkujących wówczas pisarzy – są nimi: Juan José Millás, José María Merino i Cristina Fernández Cubas (w j. hiszpańskim) oraz Maria Antònia Oliver i Jaume Fuster (w j. katalońskim). Z kolei pokolenie tworzące już na początku XXI wieku reprezentują Albert Sánchez Piñol (w j. katalońskim) oraz José María García Hernández (w j. hiszpańskim).

Przedmiotem rozważań zaprezentowanych w pierwszej części rozprawy stały się teorie dotyczące literatury fantastycznej oraz pojęcia ideologii. W rozdziale poświęconym literaturze fantastycznej przedyskutowano rozróżnienia zaproponowane przez Tzvetana Todorova, gdyż pozostają one – szczególnie sformułowana przez niego definicja literatury fantastycznej, oparta na idei niezdecydowania, jakiego doświadcza czytelnik implikowany – obowiązkowym punktem odniesienia w badaniach nad zagadnieniem będącym przedmiotem pracy. W monografii omówiono również koncepcje rozwijające myśl Todorova, np. perspektywę Irène Bessière, wprowadzającą do teorii literatury fantastycznej elementy historii kultury, oraz ujęcia włączające psychoanalizę i (post)marksizm, zaproponowane przez Rosemary Jackson czy Joségo B. Monleóna – wzbogacają one schematyczny system rozróżnień Todorova, wzmacniając fundamenty krytycznego podejścia do utworów zawierających elementy fantastyczne. Przedmiotem refleksji stała się również idea kresu literatury fantastycznej w ujęciu klasycznym, przeciwstawiona „literaturze neofantastycznej”, tak jak rozumie ją Jaime Alazraki. Przedyskutowano też znaczenie podejść metodologicznych, które rozumienie literatury fantastycznej łączą z określonym sposobem recepcji utworów literackich, np. ujęcie Davida Roasa, który strach czy niepokój uważa za element niezbędny do wytworzenia tzw. „efektu fantastycznego”.

W części poświęconej pojęciu ideologii omówiono najciekawsze dla przedmiotu rozprawy sposoby jego ujmowania – począwszy od założeń marksistowskich, często wykorzystywanych przez autorów prac humanistycznych, aż po nowocześniejsze koncepcje oddalające się od tamtej tradycji. W analizie utworów dokonywanej z perspektywy teorii ideologii wykorzystano pojęcia wypracowane przez lewicowe orientacje ideologiczne (np.

falszywa świadomość, urzeczowienie pracy, klasa dominująca, hegemonia czy Ideologiczne Aparaty Państwowe). Stało się tak z uwagi na to, że w wielu przypadkach autorzy opowiadań fantastycznych zostali ukształtowani przez paradygmat mentalny nacechowany tymi pojęciami. Przegląd teorii ideologii, jakiego dokonano w pracy, był zaś niezbędny z uwagi na potrzebę odnalezienia metodologii i ujęć naukowych odpowiednich do analizy złożonych zjawisk ideologicznych w czasach współczesnych. W analizie dzieł wchodzących w skład korpusu wykorzystano przede wszystkim założenia wypracowane przez politologa M. Freedena, m.in.: przypisanie ideologii do grup społecznych (a nie jedynie do klas); utożsamienie ideologii z zadaniami, takimi jak legitymizacja władzy, integracja, socjalizacja, symplifikacja czy zorientowanie na działanie; przekonanie, że ideologia jest formą myślenia politycznego oddającą (błędne) postrzeganie i konceptualizacje istniejących lub wyobrażonych światów społecznych. W monografii wykorzystano założenia ideologii, takich jak konserwatyzm, liberalizm, anarchizm, socjalizm, nacjonalizm i feminizm, zauważając, iż nie stanowią one jednolitych konstrukcji, lecz raczej sieć cech różniących się od siebie zależnie od kraju i epoki; znajduje to odbicie w analizie przejawów ideologii w tekstach literackich.

Osiągnięte wyniki

Monografia ujawnia uwarunkowania ideologiczne różnych teorii dotyczących literatury fantastycznej, pokazując, że nie są one neutralne. W monografii wskazuję szczeliny i niespójności pojawiające się w logice stosowanej przez wielu teoretyków literatury fantastycznej – przedstawiają oni przejście od paradygmatu starego ładu do paradygmatu nowoczesności jako raptowny ruch zmieniający mentalność Zachodu. W rozprawie omawiam sposób, w jaki elementy ideologii wpisują się w dzieła literackie, których autorzy posługują się elementami postrzeganymi przez czytelników jako fantastyczne; pokazuję w ten sposób, że terminy „ideologia” i „literatura fantastyczna” są kategoriami analitycznymi użytecznymi dla nauk humanistycznych. W toku analizy opisuję konkretne formy wyobrażania oraz abstrahowania zastosowane w utworach fantastycznych, a także relacje zachodzące między tymi ostatnimi a funkcjonowaniem pojęcia ideologii rozumianej w znaczeniu psychologicznym, społecznym, politycznym, religijnym, itd.

Przeprowadzone badania pokazały, że przejawy fantastyczności i ideologii posiadają ważną wspólną cechę – jest nią dwuznaczność, a nawet wieloznaczność. Odbiór tekstów naznaczonych tą cechą wymaga ujednoznacznienia owych przejawów. W perspektywie ideologicznej ujednoznacznienie to polega na nadawaniu konkretnych znaczeń wachlarzowi politycznych pojęć, podczas gdy w odniesieniu do literatury fantastycznej chodzi o ustalenie elementu nadprzyrodzonego w literackim obrazie naszej rzeczywistości. Interesującym zjawiskiem jest, w tym kontekście, zbieżność wieloznaczności, czyli oscylacja między wieloznacznością wywołaną przez element nadprzyrodzony a wieloznacznością komponentu ideologicznego; ich określenia dokonać musi obserwator-odbiorca. Innymi słowy, chcąc poddać procesowi interpretacji niejednoznaczne elementy związane z ideologicznym obszarem tekstu, sytuujące go w orbicie jednej lub kilku ideologii, czytelnik musi zrekonstruować to, co w narracji fantastycznej nie zostało wytłumaczone, i wyobrazić sobie

to, co jako element fantastyczności jest niewytłumaczalne, a co z kolei może również mieć wpływ na rozumienie aspektów ideologicznych tekstu.

Równolegle jednak zachodzi istotna różnica między elementem fantastycznym a elementem ideologicznym w utworach literackich. Jeśli pojawiające się w nich przejawy ideologiczności pojmujemy jako elementy rzeczywistości czy pewien sposób podporządkowania postaci literackich realnemu światu i nadawania im tożsamości – zgodnie z ideologicznym efektem tzw. upodmiotowienia Althussera, nadającym osobie status podmiotu – zauważamy, że między ideologią a tzw. efektem fantastycznym powstaje konflikt. Rodzi on wątpliwości dotyczące samego statusu czy tożsamości podmiotu: o ile poprzez interpelacje ideologie nadają osobom charakter podmiotu, o tyle element fantastyczny uruchamia proces odwrotny; tym samym zaskakuje czytelnika i zmusza go do poszukiwania bardziej złożonej interpretacji.

Estetyczna jakość i złożoność omawianych utworów pozwalają na dokonanie interesujących odczytań zawartych w nich elementów ideologicznych. I tak, na przykład, w monografii pokazano przypadki karykaturalnego obrazowania wierzeń nadprzyrodzonych, a – z drugiej strony – również parodiowania naukowego rygoryzmu. Zauważono również tendencję do apologizowania prozy fantastycznej, którą analizowane utwory przedstawiają jako formę poszukującą wolności w sposobie myślenia, promującą zmiany w mentalności i zachowaniu oraz piętnującą przemoc wywieraną przez zinstytucjonalizowane systemy religijne i dyskursy nienawiści. Korzystając z określonych technik narracyjnych, twórcy fantastyki kwestionują określone zasady oraz wypaczają idee i przekonania, które, inaczej przedstawione, mogłyby okazać się solidne i atrakcyjne; stosują przy tym cały wachlarz rozwiązań: od naturalizacji tradycyjnych wyznań religijnych poprzez pozorny racjonalizm pozytywistyczny do metafikcyjnej karnawalizacji destabilizującej epistemologiczne i ideologiczne postulaty, na których opiera się odbiór rzeczywistości.

Równocześnie niektóre z analizowanych utworów wskazują na krzywdy lub niesprawiedliwość polityczną, których dopuszczają się niepożądane wersje tzw. Ideologicznych Aparatów Państwowych: rządy imperialistyczne, totalitarne czy skorumpowane, Kościół wprowadzający system zakazów czy rodzina przedstawiona jak ostoja patriarchalizmu. W innych autorzy sygnalizują kwestie narodowe, stosując perspektywę proekologiczną i łącząc je z przedstawieniami przejawów zła wyobrażającego kapitalizm, a czasem z obrazami przeszłości wypaczonej przez władzę rządzącą. We wszystkich tych wyraźnie zideologizowanych opowiadaniach fantastyczność stała się środkiem, dzięki któremu autorom udało się w subtelny sposób dokonać odnowienia znaczeń, w szczególności poprzez podanie w wątpliwość ideologicznych idealizacji wypływających z historycznie i politycznie usankcjonowanych dyskursów.

Wpływ na dyscyplinę oraz wykorzystanie osiągniętych wyników

Podjętym zagadnieniem analizy ideologicznej, przedstawiona monografia wypełnia lukę w studiach nad fantastycznością w literaturze. Jej innowacyjność polega na tym, że nie traktuje ideologii jako pojęcia, którego znaczenie jest oczywiste. Zaproponowane w monografii podejście analityczne zasadza się na krytycznym i opartym na różnorodnych, odpowiednio dobranych teoriach, kompleksowym rozumieniu pojęcia ideologii. Takie

podejście do sposobu rozumienia roli ideologii w prozie fantastycznej nie tylko otwiera nowe możliwości badawcze w obszarze literatury fantastycznej, lecz także tworzy szansę odnowienia narzędzi metodologicznych stosowanych w badaniach nad elementami ideologicznymi w tekstach należących do innych gatunków literackich.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Monografia *La dimensión política de lo irreal* powstała w ramach indywidualnego projektu badawczego pt. „El componente ideológico en la literatura fantástica / Element ideologiczny w literaturze fantastycznej” (2011/01/B/HS2/03615), finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN, program Opus). Realizowałem go od grudnia 2011 r. do grudnia 2015 r. (wliczając jeden rok przedłużenia umowy). Najważniejszym osiągnięciem projektu jest wspomniana wyżej monografia. Omówione w niej zagadnienia, czyli relacje między ideologią a literaturą, należą do głównego nurtu moich badań, którym jest analiza procesów wpisywania się elementów ideologicznych w tekst. Analizę tę prowadziłem również w innych obszarach literaturoznawstwa porównawczego i kulturoznawstwa, badając tematykę zaangażowania w literaturze, związki między fantastycznością i polityką oraz między muzyką i ideologią, zajmując się krytyką przekładu literackiego i problematyką tożsamości w systemie kulturowym. Rozprawa doktorska, którą obroniłem w roku 2005, dotyczyła powojennej katalońskiej i francuskiej poezji zaangażowanej, a celem przeprowadzonej analizy stała się refleksja nad istotą arcyzmu w poezji tego typu, zilustrowanej przykładami dwóch twórców francuskich – P. Éluarda i J. Préverta – oraz dwóch autorów katalońskich – S. Espriu i M. Martí i Pola. Wypracowawszy własny model opisywania i analizowania poezji zaangażowanej, porównałem twórczość Espriu z dziełem Éluarda oraz twórczość Martí i Pola z poezją Préverta, traktując formę literacką jako element, w którym uwidacznia się związek idei i estetyki. Z przeprowadzonych badań wyciągnąłem wniosek, iż analizy arcyzmu nie można dokonywać jedynie za pomocą sformalizowanego aparatu krytycznego, czynnikiem wyróżniającym poezję zaangażowaną jest bowiem proces współdziałania ideologii w kształtowaniu znaczeń. Wizja ideologiczna jest czynnikiem, który zapewnia dziełu spójność pozwalającą dostrzec w utworach postawy zaangażowania.

Po otrzymaniu stopnia doktora opublikowałem 38 artykułów (w języku katalońskim, hiszpańskim, polskim, angielskim oraz francuskim). Prezentowałem w nich wyniki przeprowadzonych badań wpisujących się we wspomniane powyżej dziedziny. Prace te zostały opublikowane w zagranicznych i krajowych czasopismach naukowych, monografiach zbiorowych oraz aktach pokonferencyjnych. W większości tych artykułów przedmiotem refleksji stała się literatura fantastyczna. Do tej grupy należy praca „Las corrientes de investigación en teoría de lo fantástico presentes en el hispanismo: estado de la cuestión” (2013) zawierająca jedyną w literaturoznawstwie hispanistycznym panoramiczną wizję teorii literatury fantastycznej opracowanej w języku hiszpańskim. Równocześnie zajmowałem się analizą utworów fantastycznych autorów tworzących w językach katalońskim i hiszpańskim. Opublikowałem m.in. artykuły poświęcone tekstom Joana Perucho: „Joan Perucho: Lo fantástico, la mitificación y el territorio” (2011) [Joan Perucho: fantastyczność, mitologizacja i region] i „Trascendencia, immanencia y ritual: una nueva mirada a las novelas de Joan

Perucho” [Transcendencja, immanencja i rytuał: nowe podejście do powieści Joana Perucho]. Badałem również dzieło dwóch szczególnych postaci literatury katalońskiej, których teksty nie były wcześniej w pogłębiony sposób analizowane m.in. z uwagi na ich nietypowość. Pierwszą z nich jest Elvira A. Lewi, pisarka pochodzenia żydowsko-niemieckiego, która status wyjątkowości uzyskała z uwagi na wybór języka, w którym tworzy swe powieści i opowiadania. W tekstach tych pojawiają się elementy fantastyczne oraz wpływy germańskie, które analizowałem w pracy: „Els motius fantàstics en les narracions d’Elvira A. Lewi: *Els habitants del pis 200* o el trencaclosques de la modernitat” [Motywy fantastyczne w opowiadaniach Elviry A. Lewi: *Els habitants del pis 200* albo łamigłówa nowoczesności] (2009). Z kolei Noel Clarasó, pisarz kataloński tworzący przede wszystkim w języku hiszpańskim, swą wyjątkowość zawdzięcza temu, że tworzył w okresie, w którym hiszpańska literatura fantastyczna niemal nie istniała. W artykule „*Miedo* de Noel Clarasó: ¿más allá del terror, más allá de lo fantástico?” [*Miedo* Noela Clarasó: poza terrorem, poza fantastycznością?] (2013) omawiam elementy ideologiczne pojawiające się w jego opowiadaniach fantastycznych.

W innych pracach, z kolei, stosowałem perspektywę porównawczą. W artykule „Álvaro Cunqueiro y Joan Perucho: Periferias centripetas de lo fantástico” [Álvaro Cunqueiro i Joan Perucho: Odśrodkowe peryferie literatury fantastycznej] (2009) konfrontuję dwóch twórców, galicyjskiego pisarza Á. Cunqueiro i wspomnianego już J. Perucho, których dzieła są znakomitym przykładem na to, jak transgresja gatunkowa i dwujęzyczność mogą stać się narzędziem przedstawienia nierealnego. Przeprowadziłem również analizę porównawczą utworów dwóch katalońskich pisarzy – Perucha i Fustera – oraz albańskiego twórcy Ismaila Kadare: „Narrativa fantàstica i política fantasmagòrica: *Llibre de cavalleries* de Perucho, *El jardí de les palmeres* de Fuster i *Spiritus* de Kadare” [Proza fantastyczna i polityka fantasmagoryczna: *Llibre de cavalleries* Perucha, *El jardí de les palmeres* Fustera i *Spiritus* Kadare] (2007). Natomiast w artykule „Calders, Arreola i Anderson Imbert: L’esperit de l’humor encarnat en el fantàstic” [„Calders, Arreola i Anderson Imbert: Duch humoru ucieleśniony w literaturze fantastycznej”] (2009) omawiam zagadnienia teoretyczne dotyczące relacji między humorem a fantastycznością, wychodząc z założenia, że we współczesnej literaturze fantastycznej komizm (ironia, parodia, groteska) pełni rolę katalizatora możliwych odczytań tekstu.

W innych pracach omawiałem gatunki i teksty, które, granicząc z literaturą fantastyczną i zrywając z mimetycznym realizmem, sytuują się w obszarach nowoczesnej cudowności, fantastyki naukowej, narracji postapokaliptycznych, bądź też nawiązują do postaci mitycznych. Należą do nich: „La construcció de la (anti)utopia a través del gènere y el espacio nacional: Llorenç Villalonga, M. Aurèlia Capmany y M. Antònia Oliver” [Konstrukcja (anti)utopii poprzez płęć i przestrzeń narodową: Llorenç Villalonga, M. Aurèlia Capmany i M. Antònia Oliver] (2012) oraz „*Mecanoscrit del segon origen* Manuela de Pedrolo: echa mitów biblijnych w czasach postapokaliptycznych” (2015). W pracach tych poddaję analizie utwory literatury katalońskiej, zastanawiając się, jakie znaczenie dla konstrukcji ideologicznej mają pojawiające się w nich odniesienia do tradycji literackiej lub religijnej. Natomiast artykuły poświęcone twórczości Jaume Fustera – m.in. „Lo maravilloso, lo fantástico y lo ideológico: Jaume Fuster y la inscripció de la reivindicació nacional” (2006) [Cudowność, fantastyczność i ideologia: Jaume Fuster a inskrypcja aspiracji

narodowych] oraz „Jaume Fuster: la ideologia de la normalitat a través de la meravella fantàstica” [Jaume Fuster: ideologia normalności poprzez cudowność fantastyczną] (2015) – stanowią pierwsze naukowe omówienia jego utworów eksperymentujących z cudownością i literaturą fantastyczną. Podobieństw między powieścią Fustera a dziełem Tolkiena poszukiwałem z kolei w artykule „Lo maravilloso tolkiano en la trilogía mítica de Jaume Fuster” [Cudowność tolkienowska w mitycznej trylogii Jaume Fustera] (2008).

Innym interesującym mnie obszarem badawczym jest krytyka przekładu literackiego. W większości prac poświęconych tej tematyce stosowałem perspektywę analityczną powiązaną z literaturą fantastyczną lub gatunkami sąsiadującymi. W dwóch artykułach omawiałem decyzje dokonywane przez tłumaczy utworów zawierających elementy nierealne; pokazałem, w jaki sposób wpływają one na interpretację utworu czytanego zgodnie z określonymi cechami gatunkowymi. W ten sposób zanalizowałem opowiadania dwóch katalońskich pisarzy: Pere Caldersa („Traducció subtil i altres dificultats: Contes de Pere Calders en anglès, francès i polonès a la llum de la ideologia i la convenció” [Subtelne tłumaczenie i inne trudności: opowiadania Pere Caldersa po angielsku, francusku i polsku w świetle ideologii i konwencji], 2007; „Lengua, literatura y fantasmagoría en dos relatos de Pere Calders” [Język, literatura i fantastyczność w dwóch opowiadaniach Pere Caldersa], 2014) oraz Jaume Fustera („Gdy gatunki kolidują: Analiza przekładu katalońskiej trylogii mitycznej Jaume Fustera na język hiszpański”, 2013).

Zajmowałem się również interpretacją tekstów i aspektów dźwiękowych w utworach należących do współczesnej muzyki popularnej, traktując ideologię jako element determinujący proces tworzenia, konstrukcję dzieła i jego odbiór. Opublikowałem prace dotyczące zagadnienia odbioru gatunków muzycznych w różnych kontekstach społeczno-kulturowych, m.in. analizę polskiej recepcji twórczości najważniejszego barda katalońskiego, Lluísa Llacha, twórcy muzyki i podstawowych treści zaprezentowanych w słynnych „Murach” Kaczmarzkiego – „Paraules, música i ideologia: Lluís Llach i la seva obra en clau polonesa” [Słowa, muzyka i ideologia: Lluís Llach i jego dzieło w polskim kontekście] (2007); oraz pracę poświęconą walencjkiemu bardowi Raimonowi – „Entre la ideologia i els sons: La recepció de les cançons-poema de Raimon a la Polònia comunista” [Między ideologią i dźwiękami: recepcja pieśni-wierszy Raimona w Polsce okresu komunizmu] (2009). Omawiałem też dzieła twórców związanych z rockiem, m.in. w artykułach: „Simpatías por el Mal: El discurso persuasivo en «Sympathy for the Devil» de los Rolling Stones y «Jesucristo García» de Extremoduro” (2010) (przedruk w języku polskim pt. „Perswazja i dyskurs Zła we współczesnej muzyce popularnej na przykładach Rolling Stones i Extremoduro”, ukazał się w 2014 r.) oraz „Visiones del Estado como mito de poder en la música popular contemporánea española” [Koncepcje państwa jako mitu władzy we współczesnej hiszpańskiej muzyce popularnej] (2014). W pracach „Brzmienie (queerowego) pożądania: hiszpański pop i granice dominacji” (2006) i „Just Popping?: Anti-homophobic Elements in Spanish and Catalan Contemporary Popular Music” [Czysta fabryka popowa?: Anty-homofobiczne elementy współczesnej muzyki popularnej w języku hiszpańskim i katalońskim] (2006) skupiłem się na kwestiach dotyczących płci lub orientacji seksualnej, stosując perspektywę wypracowaną w ramach *gender studies* i innych kulturoznawczych ujęć.

Ostatnią grupę opublikowanych przez mnie prac naukowych – bardziej zróżnicowaną – stanowią artykuły poświęcone związkom między językiem, kulturą a tożsamością. W artykule „Contra el generolecto: Una lectura crítica desde el constructivismo” [Przeciwko *genderlect*: krytyczna lektura z punktu widzenia konstrukttywizmu] (2007) omawiam nieadekwatne użycie pojęcia *genderlect* (języka płci), wychodząc od ujęcia konstrukttywistycznego, inspirującego *gender studies*. Z kolei w tekście „Pryzmat rozbitego lustra: Fragmentaryzacja rynku wydawniczego w języku katalońskim” (2012) omawiam rolę języka w produkcji wydawniczej w regionach katalońskojęzycznych, gdzie tożsamość narodowa wiąże się ściśle z językiem, którym obywatele posługują się w życiu codziennym oraz w przestrzeni kulturowej i symbolicznej. Innym rodzajem języka jest gastronomia – do tego zagadnienia odniosłem się w pracy „Współczesna katalońska kultura gastronomiczna: Ferran Adrià i jego kuchnia w kontekście historyczno-artystycznym” (2013), w której omawiałem znaczenie kuchni autorskiej w regionach katalońskojęzycznych oraz postać Ferrana Adrià, kucharza o międzynarodowej sławie. W artykule „Un terrorisme que no va poder ser: el cas d'El complot dels anells” [Terroryzm, którego być nie mogło: przypadek *El complot dels anells*] (2015) omawiam rolę przejawów inności – kulturowej i narodowej – w kształtowaniu się obrazu terroryzmu w ramach własnego narodu (w Katalonii). Natomiast w „La configuración conceptual de la comunidad nacional en el pensamiento catalán contemporáneo” [Konfiguracja pojęcia wspólnoty narodowej we współczesnej myśli katalońskiej] (2012), odnosząc się do katalońskojęzycznej historiografii i eseistyki, dokonuję przeglądu politycznych wizji narodu wypracowanych przez wpływowych współczesnych myślicieli katalońskich.

W ramach działalności wydawniczej koordynowałem pracę zespołu redakcyjnego monografii zbiorowej pt. *Discurso sobre fronteras – fronteras del discurso: estudios del ámbito ibérico e iberoamericano* (2009); zawiera ona 55 artykułów napisanych po hiszpańsku i po katalońsku autorstwa badaczy pracujących w różnych krajach Europy, Ameryki i Azji. Ten spójny i tematycznie wyrazisty tom omawia temat granicy w dyskursie literackim, eseistycznym i interdyscyplinarnym w obszarze hiszpańskim i iberoamerykańskim, przy czym niemal trzecią część książki stanowią artykuły napisane w języku katalońskim lub dotyczące autorów i zagadnień związanych z literaturą katalońską. Oznacza to, że w obszarze środkowoeuropejskim jest to jedna z najpoważniejszych prac zbiorowych, zarówno w zakresie hispanistyki, jak i – w bardziej ograniczonej mierze – w sferze katalonistyki. Zamysł wydania książki zrodził się podczas międzynarodowej konferencji naukowej „Discurso sobre fronteras – Fronteras del discurso: literatura, pensamiento y cultura del ámbito ibérico e iberoamericano” zorganizowanej w dniach 22-24 listopada 2007 r. przez komitet, którego byłem członkiem (organizatorem konferencji były Zakład Literatury Hiszpańskiej i Iberoamerykańskiej oraz Pracownia Katalonistyki, w Instytucie Filologii Romańskiej UAM).

Brałem również udział w pracach zespołu redakcyjnego monografii zbiorowych „*Literatury mniejsze*” *Europy romańskiej* (Wyd. Naukowe UAM, 2012) oraz „*Literatury mniejsze*” *Europy romańskiej 2: Między historią a mitem* (Wyd. Naukowe UAM, 2015). Pozycje te stanowią istotny punkt odniesienia dla czytelników zainteresowanych tematyką literatur rozwijających się w warunkach współzawodnictwa z wielkimi literaturami zachodnimi. W tomach omówiono zagadnienia dotyczące literatury katalońskiej, literatur

frankofońskich (szwajcarskiej, walońskiej), dialektów włoskich, literatury rumuńskiej i galicyjskiej, a także mniejszości innego typu np. religijnych czy kulturowych. Razem z dr L. Sagermann Bustinzą (UAM) współredagowałem również numer monograficzny czasopisma *Studia Romanica Posnaniensia* pt. „Literatura, cine y terrorismo en España e Hispanoamérica” [Literatura, kino i terroryzm w Hiszpanii i Hispanoameryce] (2015). Zagadnienia prezentowane w numerze łączą się oczywiście z interesującą mnie problematyką ideologii w tekstach (literackich i audiowizualnych). W zebranych tu artykułach omówiono kwestie związków między sztuką, przemocą i autorskim czy cywilizacyjnym projektem etycznym, oraz artystyczne przedstawienia problemu terroryzmu. Większość tekstów dotyczy literatury, teatru oraz kina katalońskiego (zostały one zredagowane w języku katalońskim).

Pełniłem również funkcję opiekuna naukowego mgr Matyldy Figlerowicz, która w ramach programu Diamentowy Grant zrealizowała projekt pt. „Doświadczenia reżimów XX wieku na biegunach Europy: przemoc, wstręt, absurd w literaturze i sztuce Polski i Hiszpanii”. Został on uwieczniony publikacją monografii naukowej zredagowanej w języku hiszpańskim pt. *La memoria en construcción: la experiencia dictatorial franquista y comunista en las literaturas catalana, española y polaca* [Pamięć w budowie: doświadczenie dyktatury frankistowskiej i komunistycznej w literaturze katalońskiej, hiszpańskiej i polskiej] (Poznań, Scientific Publishers OWN, 2015). W trakcie prac prowadzonych nad monografią pełniłem funkcję opiekuna naukowego oraz konsultanta filologicznego. Monografia otrzymała prestiżową nagrodę Premi Fundació Mercè Rodoreda 2015. Sprawowałem również funkcję opiekuna mgr Belén Moreno Garrido, doktorantki z Universidad Complutense de Madrid, podczas jej stażu badawczego w Instytucie Filologii Romańskiej UAM (9.03.2015-9.06.2015).

Powierzono mi też rolę recenzenta zewnętrznego czterech prac doktorskich obronionych na katalońskich uniwersytetach, gdyż tamtejszy system akademicki pozwala, by w procedurze tej uczestniczyli naukowcy nieposiadający stopnia doktora habilitowanego. W dwóch przypadkach przygotowałem recenzje tzw. „doktoratów europejskich” [*Informe de tesis doctoral con Mención Europea*]; były to oceny prac mgr M. Sales de la Cruz, pt. *Les rondalles en les revistes publicades a Catalunya durant el segle XIX* (pod kierunkiem prof. Carme Oriol Carazo, Universitat Rovira i Virgili, 2012) oraz mgr L. Villalby Arasy, pt. *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista. Edició, catalogació i estudi del seu corpus rondallistic* (pod kierunkiem prof. Carme Oriol Carazo i prof. Montserrat Palau Vergés, Universitat Rovira i Virgili, 2014). Trzecią recenzją zewnętrzną zredagowałem na potrzeby przewodu doktorskiego mgra X. Pascuala Lópeza pt. *Fraseología española de origen latino y motivo grecorromano* (pod kierunkiem prof. M. Á. Calero Fernández i prof. M. Lópeza Lópeza, Universitat de Lleida, 2012). Byłem również recenzentem i członkiem komisji egzaminacyjnej (15.11.2013) w europejskim przewodzie doktorskim mgr M. Lacuevy Lorenz, przeprowadzonym na podstawie pracy pt. *Elles prenen la paraula. Recuperació crítica i transmissió a les aules de les escriptores valencianes de postguerra: una perspectiva des de l'educació literària* (pod kierunkiem prof. J. Ballester Roca, Universitat de València, 2013).

Po uzyskaniu stopnia doktora (2005) wygłosiłem referaty na 38 konferencjach naukowych w Polsce i za granicą, m. in. na konferencji *V Coloquio Internacional de Literatura Fantástica “Lo fantástico en la literatura hispánica actual”*, zorganizowanej w

Texas A&M International University w Laredo (USA, 2005). Wygłosiłem tam referat "Lo fantástico *in-between*: De lo estético a lo ideológico". Konferencje zagraniczne, na których przedstawiłem referaty bądź wykłady przed otrzymaniem grantu badawczego NCN lub niemające związku z projektem odbyły się we: Francji (Béziers 2006), Niemczech (Tübingen 2006, Bamberg 2008), Wielkiej Brytanii (Liverpool 2006, Lancaster 2006, Londyn 2007, Londyn 2011), na Węgrzech (Budapeszt 2006), w Szwecji (Göteborg 2007), Hiszpanii (Barcelona 2007, León 2012, Barcelona 2015) i we Włoszech (Wenecja 2008). Wyniki badań realizowanych w ramach projektu badawczego prezentowałem na 9 konferencjach naukowych w: Hiszpanii (Barcelona 2012 i 2014 [2 konferencje], León 2014, Vic 2014), Niemczech (Berlin 2012), Wielkiej Brytanii (Manchester, 2013), Szwajcarii (Lozanna 2013) i Polsce (Poznań 2014). Obrady na tych konferencjach prowadzone były w języku hiszpańskim (4) i katalońskim (4), a w jednym przypadku, w języku polskim. Wśród nich znalazły się: dwie edycje *Visiones de lo fantástico* w Barcelonie, *X Coloquio Internacional de Literatura Fantástica: Paisajes góticos* w Lozannie oraz *I Congreso Internacional Figuraciones de lo insólito en las literaturas española e hispanoamericana* w León – należą one do najważniejszych hiszpańskojęzycznych konferencji naukowych poświęconych literaturze fantastycznej, jakie odbyły się w Europie w okresie trwania projektu. Zorganizowałem również sympozjum *Los límites de lo fantástico en la literatura hispánica* (Granice fantastyczności w literaturze w świecie hiszpańskim) – odbyło się ono w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (3-7.03.2014), a brali w nim udział głównie goście zagraniczni. Byłem też członkiem komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji naukowej „*Literatury mniejsze*” *Europy romańskiej: Między historią a mitem* na UAM w Poznaniu (26-28.02.2014). Referaty, jakie wygłosiłem, dotyczyły różnorodnej tematyki, m.in. ogólnych teoretycznych aspektów fantastyczności oraz analizy konkretnych utworów J. Fustera, J. Perucho, N. Clarasó, M. de Pedrolo, À. Guimerà, M. Sawy, C. Peri Rossi i M. de Palola.

Wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu prezentowałem również podczas dwóch wykładów gościnnych, na Uniwersytecie im. L. Eötvösa w Budapeszcie (2012) i na Universitat Oberta de Catalunya w Barcelonie (2015), oraz w trzech wykładach wygłoszonych w ramach studiów magisterskich na Universitat Rovira i Virgili (2013, 2014 i 2015). Za szczególnie cenny efekt realizacji projektu uważam możliwość zakupu 141 pozycji literatury naukowej niezbędnej do badań nad fantastyką (w językach: hiszpańskim, katalońskim, francuskim i angielskim). Pozycje te, niedostępne do tej pory w bibliotekach polskich ośrodków akademickich, zostały włączone do zbiorów Wydziału Neofilologii UAM i staną się przydatnym narzędziem dla poznańskich i – szerzej – polskich naukowców chcących prowadzić badania dotyczące przedstawień nierealnego w literaturze i sztuce.

W okresie pracy na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pełniłem również funkcje organizacyjne. Od 1 grudnia 2013 r. kieruję Pracownią Katalonistyki w Instytucie Filologii Romańskiej. W ramach współpracy z innymi ośrodkami akademickimi współorganizowałem dwa wydarzenia naukowe promujące katalonistykę w Polsce. Były to: seminarium traduktologiczne „Teoria i praktyka przekładu literackiego z języka katalońskiego na polski”, jakie odbyło się na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (21-23.03.2016), zorganizowane we współpracy z tamtejszym lektorem języka katalońskiego oraz ze wsparciem finansowym katalońskiego Instytutu Ramona Llulla, oraz

międzynarodowe seminarium naukowe *Literatura i República: mites i símbols*, zorganizowane wraz z Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC) z Universitat Rovira i Virgili (UAM Poznań, 7-8.04.2016). Prócz tego byłem bądź jestem członkiem komitetów zagranicznych konferencji: *XV Congreso Internacional de la Sociedad Española de Didáctica de la Lengua y la Literatura* (19-21.09.2014, Universitat de València i Universitat Politècnica de València, Hiszpania) oraz *Jornades d'Estudi sobre "El Zombi: una metàfora global per al segle XXI"* (7-8.07.2016, Universitat d'Alacant, Hiszpania). Pełniłem również funkcję członka kolegium redakcyjnego czasopisma naukowego *Mundu bat, begirada anitz / Un mundo, muchas miradas* (Euskal Herriko Unibertsitatea, ISSN 1889-2663). Dzięki badaniom realizowanym w ramach projektu finansowanego przez NCN zostałem zaproszony do komitetu redakcyjnego czasopisma naukowego *Brumal: Revista de investigación sobre lo fantástico* (ISSN 2014-7910) wydawanego przez Universitat Autònoma de Barcelona. Jestem również członkiem stowarzyszeń naukowych: *Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Międzynarodowe Stowarzyszenie Języka i Literatury Katalońskiej), od 2000 r.; *Associació de Professionals en Llengua i Literatura Catalanes* (Stowarzyszenie Specjalistów w Dziedzinie Języka i Literatury Katalońskiej) od 2001 r.; Polskie Stowarzyszenie Hispanistów, od 2004 r.; *Anglo-Catalan Society* (Stowarzyszenie Angielsko-Katalońskie), od 2004 r.

Alfons Gregori i Gomis

